

Dołęga, Józef M.

"Rozprawy i szkice z filozofii i metodologii nauk. Księga pamiątkowa ku uczczeniu siedemdziesięciolecia urodzin profesora Władysława Krajewskiego", red. J. Such, E. Prakszys, I. Czarnogóra, Warszawa-Poznań 1992 : [recenzja]

Studia Teologiczne 11, 383-385

1993

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

problemu winy i o sposób uwolnienia się od niej (Wie mit der Schuldfrage umgehen?). Wyczerpującej odpowiedzi na te pytania może udzielić tylko teologia. Stąd też w drugim rozdziale podjęte zostało zagadnienie stosunku Boga do człowieka obciążonego winą — do grzesznika; rozważany jest tu problem i rzeczywistość przebaczenia grzechu. Darowanie winy przez Boga jest obdarowaniem człowieka wolnością zobowiązującą, wiele znaczącą dla przyszłości (Vergebung als Befreiung zur Zukunft, s. 93). W trzecim rozdziale Autor stawia pytanie o to, czy zło, grzech jest jakimś nieodłącznym piętnem człowieka i jego ziemskiej egzystencji. Odpowiadając na to pytanie podaje naukę Kościoła (św. Augustyn, Tomasz z Akwinu i inni teologowie), jak i najnowsze poglądy takich myślicieli jak: P. Tilich, R. Bultmann, P. Teilhard de Chardin, P. Schoonenberg. W czwartym punkcie U. Baumann omawia chrześcijańską naukę i praktykę przebaczenia grzechów, poczynając od danych biblijnych i praktyki Kościoła pierwotnego po czasy najnowsze.

Część trzecią (C) omawianej książki napisali obaj Autorzy. Są tu zebrane wnioski z przeprowadzonych rozważań problematyki winy w dziedzinie literatury i teologii. Teksty literackie omawiające naczelny temat książki ukazują realność winy ludzkiej. Opisują bowiem różne doświadczenia i przejawy życia ludzkiego, tak jednostek, jak i całych społeczeństw przeżywających winę i szukających dróg wyjścia z tego tragicznego stanu. Dla teologii teksty literackie są jednym ze źródeł wiedzy na temat doświadczeń winy człowieka. Są także dowodem na to, że problematyka winy nie jest przedmiotem zainteresowań tylko teologii. Ta zaś zajmuje się tym problemem pod kątem szukania źródeł zła w świecie i w człowieku, jak również szuka wyjaśnień i odpowiedzi na te pytania. Celem poszukiwań teologicznych nie jest potępiający sąd nad obciążonym winą człowiekiem, ale ukazanie sposobów wyzwolenia ze zła i winy. Takie uwalniające wyzwolenie przynosi tylko Bóg — Jezus Chrystus, który uwolnił człowieka od grzechu pierworodnego (Erbsünde) i wysłużył sposób i środki pojednania z Bogiem i człowiekiem każdemu, kto popelni osobiste zło. Są to podstawowe wnioski wyprowadzone z rozważań niniejszej książki. Autorzy podjęli jeden z naczelných problemów ludzkiego życia, niekiedy pomijany a nawet zapomniany. Interesującym jest też spojrzenie na to zagadnienie: z punktu widzenia literatury i teologii. Książka zasługuje na uwagę i godna jest polecenia tak teologom, jak i humanistom, a właściwie każdemu, gdyż problem winy to problem ogólnoludzki.

Ks. Józef Zabielski

Rozprawy i szkice z filozofii i metodologii nauk. Księga pamiątkowa ku uczczeniu siedemdziesięciolecia urodzin profesora Władysława Krajewskiego, pod. red. J. Sucha, E. Prakszys, I. Czarnogóry, WNPWN, Warszawa-Poznań 1992, ss. 330.

Wydawnictwo Naukowe PWN, Oddział w Poznaniu, wydało materiały z konferencji naukowej na temat: *Nauka w świetle współczesnej filozofii*, która odbyła się w Warszawie w dniach 16-20 października 1989 roku, poświęcona Jubileuszowi siedemdziesięciolecia urodzin prof. Władysława Krajewskiego, który jest Nestorem polskiej powojennej filozofii przyrody orientacji materialistycznej. Konferencja zgromadziła wielu uczniów, przyjaciół i współpracowników Profesora, natomiast książka ta zawiera referaty wygłoszone na tej konferencji i zgłoszone na nią. Wydanie tej publikacji zostało sfinansowane z Resortowego Programu Badań Podstawowych.

Sygnalizowana praca zawiera dwadzieścia pięć artykułów, poza *Wprowadzeniem* (s. 3) H. Eilstein; *Syntetyczną charakterystyką twórczości naukowej Profesora Władysława Krajewskiego* (5-9) J. Sucha i E. Pakszys; *Biografią Profesora Władysława Krajewskiego*

kiego (10-14) opracowaną przez E. Pakszys; *W. Krajewskiego koncepcją przybliżania się do prawdy* (15-20) zaprezentowaną przez W. Strawińskiego. Całość materiału zamieszczono w sześciu działach.

Dział I: *Koncepcja filozofii nauki* (21-78) zawiera pięć rozpraw. Oto autorzy i tytuły opracowań: S. Amsterdamski, *Filozofia nauki a socjologia wiedzy* (21-37); K. Zamiara, *Obecność myślenia psychologicznego w epistemologii* (38-52); E. Chmielecka, *Hanson i inni. Kilka uwag o amerykańskiej filozofii nauki w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych* (53-58); M. Kilijanek, *Epistemologia genetyczna jako teoria rozwoju nauki* (59-70); D. Sobczyńska, *Hugona Dinglera filozofia badań empirycznych* (71-78).

Dział II: *Nauka w świetle współczesnej filozofii* (79-118) zawiera trzy artykuły ujmujące relację nauki do filozofii: H. Eilstein, *Poznanie wyrafinowane a świadomość potoczna* (79-98); Z. Piątek, *O tak zwanym kryzysie nauki w świetle filozofii E. Husserla i S. Weila* (99-111); H. Urbig, *O stosunku filozofii i nauk przyrodniczych* (112-118).

Dział III: *Z teorii rozwoju nauki* (119-156) zawiera następujące dysertacje: A. Grobler, *Zasada korespondencji. Meandry nauki a postęp* (119-134); A. Szczuciński, *Rewolucje w naukach przyrodniczych a rozwój nauk o wszechświecie* (135-148); k. Łastowski, *O dwóch sformułowaniach prawa doboru naturalnego. Przyczynek metodologiczny do badania zmian pojęciowych w teorii ewolucji* (149-156).

Dział IV: *Procedury badawcze* (157-242), składa się z następujących artykułów: T. Buksiński, *Interpretacja a wyjaśnianie w badaniach społecznych* (157-176); I. Szumilewicz-Lachman, *Prostota — postulat wyboru czy metoda badania naukowego* (177-185); A. Motycka, *O potrzebie definicji (za i przeciw)* (186-198); W. Sady, *Racjonalność odkrycia prawa Coulomba* (199-211); A. Wiśniewski, *Erotyczne aspekty racjonalności* (212-226); G. Musiał, *Periodyzacja rozwoju społecznego — przegląd stanowisk w nauce nowożytnej* (227-242).

Dział V: *Filozoficzne zagadnienia matematyki, fizyki, techniki i biologii* (243-306), skupia następujące rozprawy: B. Tuchańska, *Związek logiki i matematyki z ontologią w koncepcji Gottloba Fregego* (243-262); E. Piotrowska, *Z najnowszych kierunków filozofii matematyki* (Na przykładzie analizy poglądów Morrisa Kline) (263-275); Z. Nowak, *Spór o sposób ujmowania rzeczywistości przyrodniczej w świetle Teorii Wielkiej Unifikacji* (276-286); M. Tempczyk, *Kosmologia bez teorii względności* (287-292); M. Szcześniak, *„Prefizyczne” studium ewolucji wszechświata* (293-302); B. Thiele, *Kompleksowość techniki — wybrane aspekty* (303-306).

Dział VI: *Filozoficzne problemy biologii* (307-328) zawiera dwa artykuły: P. Lenartowicz, *Sens i zakres pojęcia informacji genetycznej* (307-319); E. Pakszys, *Typy teorii w naukach biologicznych* (320-328).

Filozoficzny system materialistyczny w wersji marksistowskiej jest jednym z współczesnych kierunków filozoficznych. Prof. W. Krajewski jest głównym przedstawicielem tej orientacji filozoficznej. W twórczości naukowo-badawczej Profesora znajdujemy analizy podstawowych problemów filozoficznych, a mianowicie: problem prawdy, przyczynowości, związku przyczynowego, prawa przyczynowego, zasady przyczynowości, zasady determinizmu, praw nauki i inne. Mimo, że podejmowane przez Niego zagadnienia, problemy i pojęcia są analizowane w oparciu o ogólne założenia filozofii materialistycznej, to jednak niektóre z nich mają charakter ogólnofilozoficzny, zwłaszcza te z zakresu filozofii nauki.

Z biografii naukowej W. Krajewskiego należy podkreślić fakt, że Rady Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Warszawskiego wszczęła postępowanie o przyznanie tytułu profesora nadzwyczajnego w 1963 roku, a dopiero w 1983 roku starania te zostały uwieńczone powodzeniem. Fakt ten występuje w biografii wielu polskich uczonych tego okresu i to w różnych dziedzinach naukowych, a zwłaszcza w różnych orientacjach filozoficznych.

Prezentowana praca z zakresu filozofii i metodologii nauk jest dobrą lekturą filozoficzną dla studentów i profesjonalistów interesujących się teorią i metodologią

poznania naukowego. Zamieszczony materiał w tej pracy przybliża współczesną problematykę metateoretyczną oraz prezentuje wiele zagadnień w ujęciu historycznym, co nie jest obojętne dla historii nauki i historii filozofii

Ks. Józef M. Dołęga

Józef M. Dołęga, *Człowiek w zagrożonym środowisku — Z podstawowych zagadnień sozologii*, w ATK Warszawa 1993, ss. 198.

Praca Józefa M. Dołęgi pt.: *Człowiek w zagrożonym środowisku — Z podstawowych zagadnień sozologii* jest zrealizowaniem „własnego projektu badawczego” pod tym samym tytułem, który oceniłem pozytywnie we wrześniu 1991 roku. Całość jego pracy — poza elementami pomocniczymi: Wstęp; Zakończenie; Bibliografia; Wykaz skrótów; Wykaz rysunków, tablic, diagramów i map; Summary; Contents; Indeks nazwisk; Indeks rzeczowy — składa się z dwóch części. Pierwsza dotyczy zagadnień metateoretycznych (90-52), druga natomiast omawia szczegółowe problemy merytoryczne z zakresu atmosfery, hydrosfery, litosfery, kosmosfery, biosfery, antroposfery (53-162).

W części pierwszej Autor podjął podstawowe zagadnienia epistemologiczno-metodologiczne sozologii. Składa się ona z czterech rozdziałów. Pierwszy rozdział omawia genezę sozologii: przedstawia jej prekursorów oraz ukazuje uwarunkowania międzynarodowe i polskie powstania i rozwoju tej nauki. Drugi rozdział zajmuje się zagadnieniem epistemologii sozologii: jej pojęciem, definicją, przedmiotem i zakresem badań oraz wskazuje na interdyscyplinarność sozologii. Trzeci rozdział charakteryzuje stosowane w niej metody empiryczne, humanistyczne, filozoficzne i systemowe. Czwarty rozdział prezentuje poszczególne koncepcje sozologii: empiryczną, humanistyczną, filozoficzną i systemową.

Część druga pracy poświęcona jest zagadnieniom merytorycznym sozologii. Składa się z sześciu rozdziałów, które omawiają kolejno: zagadnienie atmosfery; zagadnienie hydrosfery; zagadnienie litosfery; zagadnienie kosmosfery; zagadnienie biosfery; zagadnienie antroposfery. Struktura tych rozdziałów jest w zasadzie podobna: analizuje aktualny stan danej sfery i źródła jej zmian lub zanieczyszczeń, ukazuje jej wpływ na życie i zdrowie człowieka oraz sugeruje środki zaradcze w celu ich ochrony przed destrukcyjnym oddziaływaniem antroposfery. Tę ostatnią sferę omawia rozdział dziesiąty. Po analizie samego pojęcia antroposfery przedstawia zmiany zachodzące w antroposferze i jej wpływ na fizyczne i biologiczne środowisko życia, sygnalizuje ponadto problem ochrony środowiska życia w szerokim tego słowa znaczeniu.

Praca J.M. Dołęgi *Człowiek w zagrożonym środowisku* jest jedną z pierwszych w tej dziedzinie. Stanowi ona zarys całości nowej nauki, jaką jest sozologia. Daje całościowy obraz zagadnień związanych z szeroko rozumianą ochroną środowiska. Rozkład i prezentacja materiału w pełni odpowiada wymogom dydaktyki. Zamieszczone w pracy rysunki, tablice, diagramy i mapy w sposób przekonujący ilustrują problemy i zagadnienia związane z zagrożeniem naturalnego środowiska człowieka. Dlatego uważam, że praca ta spełni wielce użyteczną rolę w dydaktyce studiów z zakresu ekologii i bioetyki.

Bernard Hałaczek